

Phụ nữ Mỹ và phụ nữ Trung Quốc

TỪ HẠO HUYỀN

Đến Mỹ đã 14 năm, tôi cảm thấy như là từ cực điểm này đến một cực điểm khác của thế giới kết cấu xã hội, bối cảnh văn hóa và tâm tính con người của hai nước Trung - Mỹ, hình như được sắp đặt vào vị trí địa lý của hai nước trên quả đất này tương phản rõ ràng. Trong đó những số liệu quan trọng về sự hơn kém địa vị trong xã hội của phụ nữ hai nước Trung - Mỹ đã gây một ấn tượng rất sâu sắc cho tôi.

Tôi còn nhớ khi vừa đến Mỹ được một năm, câu lạc bộ Lion mời tôi nói chuyện với một người, đề tài là: "Chính sách một con của Trung Quốc". Có lẽ do tôi giải thích về tính tất yếu của chính sách này đã làm cho nhiều thành viên của câu lạc bộ không vui. Sau đó khi nêu câu hỏi, có người bỗng hỏi: "Xin đề nghị quý ngài hãy nói một chút về ba sự kiện mà ngài cảm thấy kinh ngạc sau khi đến Mỹ". Tôi nghĩ một chút rồi trả lời rằng: "Chỉ có hai sự kiện đáng kinh ngạc mà thôi, một là sao người Mỹ lại bảo thủ như thế này, hai là sao địa vị của phụ nữ lại thấp đến như vậy". Nét mặt của những người trong hội trường như dài ra. Lúc đó, tôi mới ý thức được rằng, mọi người nghe trong hội trường là những người thuộc tổ chức xã hội thuần nam mang tính bảo thủ nhất của nước Mỹ. Những thành viên nam là luật sư, nhà ngân hàng, nhà công nghiệp,... đều tự nhận thành công là do mình. Họ kỳ vọng đôi câu chuyện của miệng về xã hội mông muội (chưa khai hóa) Đông Phương, và được coi như chút bánh tráng miệng sau bữa ăn. Ai có ngờ đâu tôi lại nói những điều rất thực, khiến mọi người từ chỗ không vui đến cảm thấy như thất bại.

Tôi sinh ra vào năm 1949, trưởng thành ở Trung Quốc đến năm 32 tuổi, sau đó tôi sang Mỹ. Khi đến Mỹ tôi cảm thấy rằng đàn ông Mỹ rất lịch thiệp với phụ nữ ở nơi công cộng. Hai người cùng đi ra cửa thì người đàn ông nhất định mở cửa và nhường cho người đàn bà đi trước. Vào khách sạn ăn cơm, người đàn ông nhất định sẽ kéo ghế cho người đàn bà ngồi. Đến chơi nhà người Mỹ khi ra về, chủ nhà nhất định sẽ khoác áo cho các bà. Khi lên xuống xe buýt khó khăn vất vả, được người khác giúp đỡ, trong lòng cảm thấy rất vui vẻ, dễ chịu. Nhưng ở lâu, có lẽ do tự mình tìm hiểu các hành vi đó của đàn ông Mỹ, không phải chủ yếu thể hiện sự tôn trọng của họ đối với phụ nữ mà mục đích chủ yếu là thể hiện cái phong độ và quyền hành, lịch sự của họ ở chỗ đông người.

Theo cảm nhận tâm lý của tôi về đàn bà Mỹ chủ yếu được thể hiện ở sự phản ứng của đàn ông đối với họ. Nữ từ nhỏ tới lớn vô tình hay hữu ý tự biến mình thành người đi tìm kiếm sự ái mộ của nam giới. Sự kỳ vọng khác nhau, sự đối xử khác nhau của cả xã hội đối với nam và nữ đã rất rõ ràng ngay từ lúc mới lọt lòng. Đi trên đường phố Mỹ, rất dễ phân biệt không sai chút nào, con trai mặc áo màu xanh, con gái màu phấn nhạt. Nghe tên gọi của chúng lập tức phân biệt được nam hay nữ. Đến tuổi đi học, người lớn trong nhà cho rằng con trai nhà mình sẽ đạt được thành tích sáng chói trên sân vận động, đối với con gái lại mong nó lớn lên đẹp đẽ, đáng yêu, có thể được

chọn thi hoa hậu. Đến lúc 20 - 30 tuổi, điều lo lắng nhất của đàn bà là có thể lấy được chồng hay không. Trong một gia đình, dù là sự giáo dục và trí tuệ của người vợ có hơn chồng thì người chồng vẫn đương nhiên là trung tâm tuyệt đối của gia đình. Người bạn gái của tôi đã bỏ nơi làm việc khá tốt để đi theo chồng vì chồng làm việc ở một nơi xa hơn nơi cô làm việc. Dù công việc của vợ là nguồn thu nhập chính của gia đình thì hàng ngày về đến nhà là nấu cơm, giặt quần áo, thu dọn nhà cửa, chăm sóc con vẫn là trách nhiệm của vợ, người vợ vẫn cảm thấy mình là chỗ dựa của mọi người. Quan niệm phổ biến trong giới học giả Mỹ thường cho rằng trí tuệ đàn bà không như đàn ông, họ căn cứ trong việc kiểm nghiệm tâm lý, con trai thể hiện sự cảm nhận không gian mạnh hơn con gái, từ đó giải thích rằng con gái không giống con trai trong việc học các môn khoa học tự nhiên.

Hai mươi năm trở lại đây, địa vị của phụ nữ Mỹ trong xã hội được đề cao. Những năm trước đây đa số phụ nữ Mỹ không làm việc. Ngày nay 93% phụ nữ Mỹ làm việc, nghề nghiệp tốt nhất của họ trước đây là làm giáo viên tiểu học hoặc làm y tá, ngày nay họ đã có những địa vị cao hơn như bác sĩ, luật sư, nữ giáo sư... nhưng so với nam giới thu nhập bình quân cùng một nghề vẫn thấp. Để giữ được vị trí như thế họ phải làm việc gấp hai lần nam giới. Tôi có một số bạn nữ đều trên 40 tuổi, sự nghiệp thì thành công, riêng đời sống cá nhân lại chẳng như mong muốn, chủ yếu là do quan hệ của họ với nam giới. Về mặt tâm lý họ không thể chấp nhận sự đè nén của ý thức truyền thống. So với thế hệ tuổi trẻ ngoài 20 hiện nay, quan hệ nam nữ với đời sống gia đình ngày càng bình đẳng, con trai thích con gái có trình độ giáo dục cao, tự lao động kiếm sống, có chính kiến riêng của mình, con gái cần con trai vừa là người bảo vệ, vừa là người nuôi sống gia đình, ngoài ra họ còn đòi hỏi con trai nhạy cảm, thông minh, và nhất là phải hiểu biết và tôn trọng người con gái.

Tôi lại chú ý tới một vấn đề là người Mỹ thích xem, thích nghe những chuyện bi thảm mà phụ nữ các nước gặp phải. Hai năm trước, điện ảnh Jog Luck đã miêu tả "hoàn cảnh bi thảm" của phụ nữ Trung Quốc, hình như đã đem lại cho khán giả Mỹ sự an ủi tâm lý rất lớn. Khi tôi nói voi họ, đó là lịch sử đã qua, địa vị của phụ nữ Trung Quốc đã hơn rất nhiều. Địa vị của phụ nữ Trung Quốc cũng như kết cấu xã hội Trung Quốc đã thay đổi trong 50 năm qua thà toàn thế giới khó có thể tưởng tượng được. Sau năm 1949, về chính trị, phụ nữ Trung Quốc đã có quyền bầu cử, điều này ở Mỹ Sau 100 năm thành lập nước mới có được, về kinh tế, phụ nữ Trung Quốc được hưởng chế độ cùng làm cùng hưởng, ở Mỹ việc này cho đến ngày nay chưa có cách gì để thực hiện được.

Nhìn lại lịch sử, địa vị của phụ nữ Trung Quốc khác với phụ nữ phương Tây. Phụ nữ phương Tây từ lúc sinh cho đến lúc chết đều do nam giới định đoạt, suốt đời là phụ thuộc. Trung Quốc từng là xã hội tông pháp, địa vị của một nữ nhân sẽ thay đổi tùy theo thân phận của họ trong gia đình. Khi mới ra đời họ là con, là cháu, là chị, là em, là người thương của mọi người. Sau khi xuất giá, họ trở thành vợ, thành con dâu nhà người ta, e rằng đó là giai đoạn gặp phải thảm cảnh khi sinh con, đặc biệt là sinh con trai trở thành mẫu thân, tổ mẫu liền được tôn kính. Người Trung Quốc tôn kính người già, khi cụ lão bà mất đi đã có lão thái (bà nội), già mẫu, trở thành kẻ quyền uy trong gia đình gọi là lão tổ tông. Người con gái phương Đông ở thời đại cũ so với con gái phương Tây vẫn còn có chút hy vọng. Ngay Quan âm bồ tát được truyền từ Ấn Độ vào Trung Quốc cũng đã biến thành một hình tượng nữ tính, được thờ phụng khắp nơi. Tình yêu nam nữ trong truyện thần thoại, truyền thuyết dân gian so với phương Tây cũng khác. Trong đồng thoại phương Tây, các cô gái nghèo luôn luôn là ngang người bị nạn được các chàng hoàng tử cỡi ngựa trắng rất tuần tú cứu cô gái ra khỏi hiểm nguy. Truyện cổ tích Trung Quốc ngược hẳn lại, tiểu thư con nhà

quyền quý yêu anh thư sinh nghèo, công chúa con vua chọn anh thư sinh nghèo đỗ trạng nguyên trong khoa thi đình làm phò mã, ngay cả tiên nữ trên thiên đình cũng được gả cho chàng chẵn trâu. So sánh một chút, con gái phương Tây thực tế, biết dùng nữ tính để hấp dẫn, lập quan hệ mưu cầu lợi ích sinh tồn của mình. Trái lại, con gái Trung Quốc lãng mạn, để lại biết bao bi kịch tình yêu Cái điều khác nhau này làm cho tôi nghĩ đến nguồn gốc từ trước tới nay người Trung Quốc rất coi trọng trí lực tinh thần, người phương Tây kính trọng vũ lực, coi trọng vật chất. Thể lực người con gái không thể mạnh mẽ như đàn ông, nhưng từ lực thì bình đẳng. Căn cứ vào truyền thống coi trọng trí tuệ của dân tộc Trung Quốc, sau năm 1949, chính sách bình đẳng nam nữ đã được thực hiện, thể hệ phụ nữ chúng tôi sinh ra sau giải phóng, suốt cả quá trình khôn lớn trưởng thành chịu ảnh hưởng rất ít của sự bất bình đẳng nam nữ. Mẹ tôi sinh năm 1919, trong những năm 20, theo phong tục cũ bà phải bó chân, những năm 30 và 40 bà học Đại học và tham gia hoạt động kháng chiến ở Thượng Hải, những năm 50 và 60 bà hoạt động sôi nổi trên mặt trận giao lưu văn hóa giữa Trung Quốc với nước ngoài, trong "Cách mạng văn hóa", bà bị tố giác là đặc vụ quốc tế và bị xét xử. Chín năm trước đây, tôi về thăm gia đình, phát hiện mẹ tôi đã nhét xuống gầm giường tất cả những tấm ảnh mà bà chụp chung với Chu Ân Lai và các nhà lãnh đạo khác của Trung Quốc khi bà tham gia hoạt động đối ngoại, và không bao giờ muốn nhắc lại những đoạn lịch sử này, các cô bác cùng cảnh như mẹ tôi ít nhiều cũng mang nặng một tâm tình như vậy. Các bạn gái thừa ấu thơ của tôi nay dù thành công lớn trong sự nghiệp cũng thường thư tử với tôi, than phiền về sự đau khổ tinh thần. Cách đây 2 năm, khi tôi về thăm nhà phát hiện một hiện tượng thú vị : phân hóa hai cực trong sự phát triển của phụ nữ Trung Quốc, các bạn nhỏ trên dưới 20 tuổi, một loại lao đầu vào học tập, thành tích tuyệt vời, suốt cả những năm học từ tiểu học đến đại học bọn con trai đều phải xếp đằng sau. Một loại khác chỉ trung diện, ngắm vuốt, sử dụng hết "cái bản lĩnh của đàn bà" để "tìm một chỗ dựa lớn". Trung Quốc vốn là một xã hội có "chế độ đa thê" ý thức thua vợ cưới thiếp có nguồn cội sâu sắc. Tôi kinh ngạc đọc quảng cáo trên báo tìm nữ thư ký từ 25 tuổi trở xuống, chỉ còn thiếu không hỏi số đo "3 vòng" mà thôi. Dư luận trong xã hội nổi lên "làm việc không tốt không bằng có thể lấy được chồng". Tất cả những hiện tượng này, những thứ mà tôi cho là "phục bích" (khôi phục lại) chỉ là tính tất nhiên, xét cho cùng không phải là dòng chính của thời đại.

Vài ngày trước, có người bạn cũ từ 30 năm về trước điện thoại từ Trung Quốc cho tôi, sau khi bàn việc công xong, ông nói đùa với tôi rằng: "25 năm trước, bạn giả làm quý thầy Trung Quốc phát triển kinh tế thị trường, vậy hãy giả làm quý lần nữa nói cho tôi biết 25 năm sau Trung Quốc sẽ là gì?". Tôi rời khỏi Trung Quốc đã 14 năm nên không biết phán đoán như thế nào. Tôi cảm thấy chưa rõ lắm trong thế kỷ sau thế giới sẽ xuất hiện 3 cân bằng lớn : cân bằng Đông Tây, cân bằng giữa đời sống vật chất và đời sống tinh thần, cân bằng nam và nữ. Cuối cùng sẽ kết thúc trạng thái mất cân bằng từ vật chất đến văn hóa giữa xã hội Đông và Tây trong gần 200 năm, làm cho loài người từ thời đại lao động thể lực quá độ chuyển sang thời đại lao động trí lực làm chủ đạo. Khi đã thỏa mãn nhu cầu vật chất của con người, nhu cầu tinh thần trở thành vấn đề chủ yếu của sự sinh tồn, đồng thời phụ nữ cũng được giải phóng khỏi địa vị phụ thuộc và trở thành một người hoàn chỉnh. Thực ra mà nói, giải phóng phụ nữ cũng chính là giải phóng nam giới, là quá trình tất nhiên giải phóng nhân tính.

Nguồn : *Marriage and family*. Số 4/1996.

Người dịch : MAI HƯƠNG